

המשפחה היהודית

הרה"ג ציון כהן שליט"א, רב העיר אור יהודה, מייסד מכון דורות, המרכז לפוריות, רפואה והלכה

ממצוקתו של הזולת. למשפחתיות בישראל אפוא שני ממדים, הראשון - חשיבות התא המשפחתי, והשני - הניסיון להחיל את אחוות המשפחה על מעגלים רחבים יותר.

היהדות מאמינה במוסד המשפחה ומבקשת ליצור משפחה שתהיה מאוחדת, שיש לה חזון אחד ומטרות משותפות, משפחה שיש בה לא רק אהבה, אלא גם אמונה משותפת. משפחה שהיא בעצם לא רק יחידים שונים זה מזה הגרים תחת קורת גג משותפת, אלא יש בהם שותפות רעיונית ואימונית.

המשפחה המסורתית עוברת תמורות דרמטיות בימינו, שעצם המושג משפחה, והתשובה לשאלה מהי משפחה, התערערו מאוד. בזמן שבעבר שרר קשר הכרחי בין מחויבות לבין זוגיות, בין זוגיות לבין הורות, בין הורות ביולוגית לבין הורות חברתית, בין הורות חברתית לבין סמכות הורית כלפי הילד, ובין סמכות הורית למחויבות של הילד כלפי ההורה - הרי שכיום נפרצו בהדרגה כל אחת ואחת, ועמוד השדרה המשפחתי כולו איבד את אחדותו וזקיפותו והתפרק, או מתפרק בהדרגה, לכדי רסיסי חיים שונים ועצמאיים.

תהליך העומק שעומד בבסיס התמורות האלו - הוא כמעט בלתי נמנע, הוא של אינדיבידואליזציה, כלומר לתהליך שבו הפרט הופך לאבן הבוחן, לקובע הקריטריונים הראשי. כך קורה שהמשפחה לאט לאט מתארגנת מחדש סביב הפרט, וכמובן, שהתארגנות מחדש כזו כרוכה גם בפירוק גדול של מבנה המשפחה המסורתי וחבל.

נראה שדווקא כיום, חשוב לנו לשוב אל המודל של משפחה יהודית אידאלית, שהיא היסוד של העם היהודי.

לאורך הדורות היהדות רואה במשפחה מוקד של העברת המורשת. בצורות רבות חוזר ונשנה הציווי: "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ" (שמות יג, ח), "וְשִׁנַּנְתָּם לְבִנְיָךְ" (דברים ו, ז), "וְלִמַּדְתָּם אֶתְּכֶם אֶת בְּנֵיכֶם" (דברים יא, יט).

התורה אכן מטפחת את חשיבות התא המשפחתי, אך לא זו בלבד, התורה מטפחת גם את התודעה שכל ישראל הם משפחה, כל ישראל אחים. הכינוי 'אח' בלשון התורה ביחסים אינו רק עניין סמנטי, הוא הבסיס להתנהגות שהאדם נדרש לנהוג בה כלפי זולתו. בין אחים נדרשת סולידריות ועזרה הדדית, מכאן גם הדרישה שלא להתעלם ממצוקתו של הזולת: "לֹא תִרְאֶה אֶת שׂוֹר אַחִיךָ אוֹ אֶת שׂוֹר נְדָחִים וְהִתְעַלְמָתָּ מֵהֶם הַשֵּׁב תִּשָּׁבִים לְאַחִיךָ" (דברים כב, א); "לֹא תִרְאֶה אֶת חֲמוֹר אַחִיךָ אוֹ שׂוֹר נְפִלִים בְּדַרְךְךָ וְהִתְעַלְמָתָּ מֵהֶם הֲקֵם תִּקֶּים עִמּוֹ" (דברים כב, ד).

בספר משלי (יא, יז) נאמר: "גִּמְלַל נִפְשׁוֹ אִישׁ חֶסֶד וְעֵכָר שְׂאֵרוֹ אֶכְזָרִי". ישנם כאלה שדואגים ועוזרים לכל העולם אך מזניחים את בני משפחתם הזקוקים ומשוועים לעזרה, איש חסד שכזה נקרא אכזרי.

רבי משה בן מימון הידוע בכינוי הרמב"ם הגדיר את הקדימות בדיני צדקה ופסק (הל' מתנות עניים פ"ז הי"ג): "עניי שהוא קרובו קודם לכל אדם; עניי ביתו - קודמין לעניי עירו; עניי עירו - קודמין לעניי עיר אחרת, שנאמר (דברים כב, ד): 'לְאַחִיךָ לְעֵנְיָךְ וּלְאַבְיָנְךָ בְּאַרְצָךְ'.

היטיב להגדיר זאת רבי מנחם מנדל מקוצק באמרה חריפה כדרכו: "וַיֵּרָא הָעָם וַיִּצְעוּ וַיַּעֲמְדוּ מִרְחֹק" (שמות כ, טו). יכול אדם לראות, יכול הוא לנוע ולהזדעזע, ובכל זאת לעמוד מרחוק. הרבי מקוצק אומר שהתורה מלמדת אותנו שאסור להתעלם